

NATURRESERVAT I SKÅNE

ÖSTRA KULLABERG

GUIDE - Vandringsstig Himmelstorp - och dess omgivning
med 6 informationsstopp, frågor och uppgifter

En guide till Himmelstorp och dess omgivning med 6 informationsstopp

Landskapets utseende har under årtusenden långsamt fått sin nuvarande form. Den skog som Kullaberg har idag är endast 100-200 år gammal. Under 1700-talet var Kullaberg däremot närmast trädlöst. Besökare som Carl von Linné skildrade ett "skalligt" och ljungbeväxt Kullaberg. Endast vid större gårdar fanns buskar, träd och mindre skogar.

I Himmelstorp finns 3 domarringar och ett gravfält med minst 16 resta stenar, varav de flesta är kullfallna på denna vackra plats. Domarringen i närheten av Himmelstorps hembygdsgård är södra Sveriges högst belägna domarring från den äldre järnåldern, som kallas för den romerska järnåldern. På 1800-talet började man kalla dessa stenkretsar för domarringar, eftersom man föreställde sig att vikingahövdingarna hade samlats här till ting. Men detta har föga stöd i modern forskning. Däremot har det sannolikt varit en plats för sammankomster med kultiska förtecken.

Innehåll

1	De nedre domarringarna	4
2	Bokskogens historik	5
3	Gravfält i bokskogen	6
4	Den högst belägna domarringen	7
5	Himmelstorpsgården	8
6	Himmelstorpsvägen	9
	Facit	10
	Karta	11

Vandringsbeskrivning (2 km)

Stig av bussen vid Himmelstorps nedre parkering på östra Kullaberg. Följ den mindre stigen upp genom bokskogen till en grillplats, där ni kan fika, innan ni vandrar vidare. Från grillplatsen följer ni den asfalterade vägen åt vänster förbi toaletterna och den övre parkeringen. Sedan går ni in i bokskogen till höger, där den asfalterade vägen svänger mot Björkeröd. När ni gått ett hundratal meter in i skogen, ser ni där 2 större stenkretsar. Stenringarna är de s.k. 2 nedre domarringarna med 9 stenar i vardera.

För att komma till nästa domarring vandrar ni genom ett gravfält, där 16 stenar ligger gömda i bokskogens lövbädd. Vidare in i skogen finns en brant stig till höger. Den leder upp till södra Sveriges högst belägna domarring. Sitt ner och vila en stund där uppe och låt era tankar gå till våra förfäder, som begravdes här. Vandrigen går sedan till Himmelstorps hembygdsgård, som är en vacker gammal fyrlängad korsvirkesgård från 1800-talet, med anor från 1400-talet. Om gården är öppen kan ni göra ett besök på hembygdsgården.

Därefter går vandrigen vidare bakom gården in på en äldre fägata mellan två stengärdesgårdar, där kor och hästar förr i världen fick gå, när de skulle ut i hagarna. Efter fägatans korsning tar ni till höger och vandrar längs med den inhägnade hästhagen till samma grillplats, som ni passerade tidigare. Där kan ni ta en liten paus, innan ni vandrar ner på skogsstigen/Kullaleden tillbaka till den nedre parkeringen. Tänk på att allemansrätten är begränsad i naturreservatet och att ni inte får ha lössläppt hund, tälta och elda utanför anvisade platser.

De nedre domarringarna

Domarringar är en av många olika gravtyper, som fanns under järnåldern. Domarringar är en gravplats. De består oftast av ett ojämnt antal stenar. Det är vanligast med nio stenar. Namnet domarring kommer från att man förr trodde, att dessa stenringar använts som tingsplatser.

Genom att arkeologer undersökt flera platser vet vi idag, att dessa domarringar är gravar. Inom området med de två domarringarna fanns förr en hage inramad med bokträd. Från 1700-talet kallades denna plats för Pingsthålan. Här har man firat Annandag pingst med dans och lekar t.ex. sista paret ut och olika ringlekar fram till andra världskriget. Folk från alla byar i Kullabygden tog sig till festplatsen antingen gående, ridande eller med häst och vagn. Under 1800-talet kallades hagen för Mysikehagen. Av namnet att döma växte här en väldoftande liten ört med små vita blommor, som heter myskmadra. När man dansade luktade det fantastiskt gott av växten. Idag växer den inte här, eftersom den inte trivs i den täta bokskogen.

Uppgift: Här kan ni leka en gammal lek; Sista paret ut, Bro, bro breja eller Kurragömma.

Fråga 1. Är stenkretsarna lika stora eller är den ena större än den andra?

Bokskogens historik

Boken nådde Skåne ca 3000 f.Kr. Hur boken tog sig över Östersjön har varit föremål för en del spekulation, eftersom bokollon tål saltvatten dåligt och är för tunga för att spridas med vinden. Har människan kanske transporterat bokollonen till Skåne? De är inte särskilt smakliga för oss idag, men de är näringsrika och fullt tjänliga som mat, eftersom de kanske åts redan under bondestenåldern.

Man har hittat bokollon både i gravar och i samlingar av matrester. Vissa utmarksbokskogar användes som ollonskog. De stora och oljerika bokollonen kom att betyda mycket för vinterutfodringen, då grisarna släpptes ut i skogen på Mikkelsdagen den 29 september. Goda ollonår kunde ge mat åt grisarna långt fram på våren.

Den planterade bokskogen som Kullaberg har idag är 100-200 år. Det finns dock äldre bokträäd kvar. Bokträdet är Sveriges högsta träd. Det kan bli upp till 45 meter högt och omkring 400 år.

Uppgift: Titta på en bokstam och se ända upp till trädkronans topp.

Fråga 2. Hur höga tror du att bokträden är här?

Gravfält i bokskogen

Väster om de nedre domarringarna inne i bokskogen finns ett gravfält, där 16 stenar ligger gömda i bokskogens lövbädd. De flesta resta stenarna är dock kullfallna. Förr fanns här ingen skog utan detta var ett öppet gravfält. Små gravfält har troligen hört till en ensam gård. För 2000 år sedan måste man sett gravfältet tydligt från både land och hav, eftersom berget var ett öppet beteslandskap.

Uppgift: Gå runt och se om du kan finna de sista resta stenarna från gravfältet.

Fråga 3. Hur många större resta gravstenar kan du finna vid de nedre domarringarna?

4 Den högst belägna domarringen

Domarringen är troligtvis en gravplats från den romerska järnåldern. På grund av storleken trodde man förr, att den största stenringen hade med ting att göra. Därav kommer benämningen domarring. Man föreställde sig att vikingahövdingarna hade samlats här till ting. Men detta har föga stöd i modern forskning. Däremot har det sannolikt varit en plats för sammankomster med kultiska förtecken.

När Carl von Linné på sin skånska resa 1749 besökte Kullen, beskrev han domarringen här som "Domhög var på Himmelstorpberg, vilken består av en hop stenar, ställde i ring och en mitt uti". Domarringen, som är 16 meter i diameter, består idag av nio klumpstenar. Det finns ingen klumpsten kvar i mitten idag. Var är den? De stora klumpstenarna vilar på mindre stenar s.k. underliggare, vilka delvis är synliga.

Domarringar är bara en av många olika gravtyper under järnåldern. De består vanligen av sju, nio eller elva stenar och brukar innehålla minst en brandgrav. De döda forntidsmänniskorna har kremerats och askan har där efter grävts ner innanför stenkretsen eller under en sten. Gravgåvor för ett fortsatt liv eller för resan till dödsriket finns ofta med i graven. Vilka ceremonier som förekom vid begravningarna vet vi inte.

Uppgift: Sätt dig på en klumpsten och fantisera hur det kan ha varit vid denna plats i samband med en begravning under järnåldern.

Fråga 4. Var är klumpstenen som fanns i mitten av domarringen?

Himmelstorpsgården

Den kringbyggda gården Himmelstorp med sina sten- och korsvirkeslängor under stråtak är en ovanligt väl bevarad gård. Himmelstorp är ett namn sammansatt av mansnamnet Hemmel och -torp, som betyder ”Hemmels nybygge”. Sådana gårdsnamn bildades redan under vikingatiden.

Himmelstorpsgården ligger inne i skogen och har varit det högst belägna jordbruksarrendet på Kullaberg. Gårdens närhet till domarringar och gravfält antyder, att platsen haft stor betydelse långt tillbaka i tiden. När gården nämns första gången 1491 bodde en bonde här under Krapperup slottsborg. Man tror att den smalare östra änden av stuglängan kan vara från 1700-talet, medan de övriga längorna är från 1800-talet. En bit in på 1900-talet fanns kor, hästar, får, grisar, höns och katter på gården. I trädgården växte bärbuskar och fruktträd som körsbär, plommon och päron.

Sista bonden August Johansson från Halland flyttade in på gården som 20-åring och slutade sitt bondeslit som 77-åring, när han dog 1953. Gården ägs av Gyllenstiernska Krapperupstiftelsen och arrenderades 1953 av Kullens Hembygdsförening. Då var gården förfallen och delvis raserad. En mycket omfattande restaurering sattes igång. Tack vare oändligt många ideella arbetstimmar och ett omfattande engagemang, har gården renoverats till det skick den är idag.

Bakom gården går en fägata, som leder till en kohage västerut och en hästhage österut. Längre in i skogen har det även funnits en lycka, som kallades Sko lyckan. Lycka var och är en röjd mindre öppning i en skog, där man odlade. Denna lycka finns inte kvar idag pga. skogsbruk. All åkermark växte igen på 1950-talet och idag har dessa åkrar blivit gräsmarker.

Uppgift: Titta hur gårdens byggnader ligger i en fyrkant. Se hur längorna är byggda av trä, korsvirke, sten och tak av vass. Visste du att gårdsplanen var stenlagd förr? Idag växer gräs ovanpå kullerstenarna. Gå in i trädgården och se om du kan hitta ett körsbärsträd.

Fråga 5. Hur många huslängor har gården?

Himmelstorpsvägen

Gamla vägar är en del av vårt kulturlandskap och viktiga länkar i vår hembygdshistoria. Himmelstorpsvägen är en mycket gammal väg, kanske från forntida dagar. Vägen var troligtvis en stig från början. Efterhand som gårdarna byggdes på Kullaberg blev stigen en grusväg.

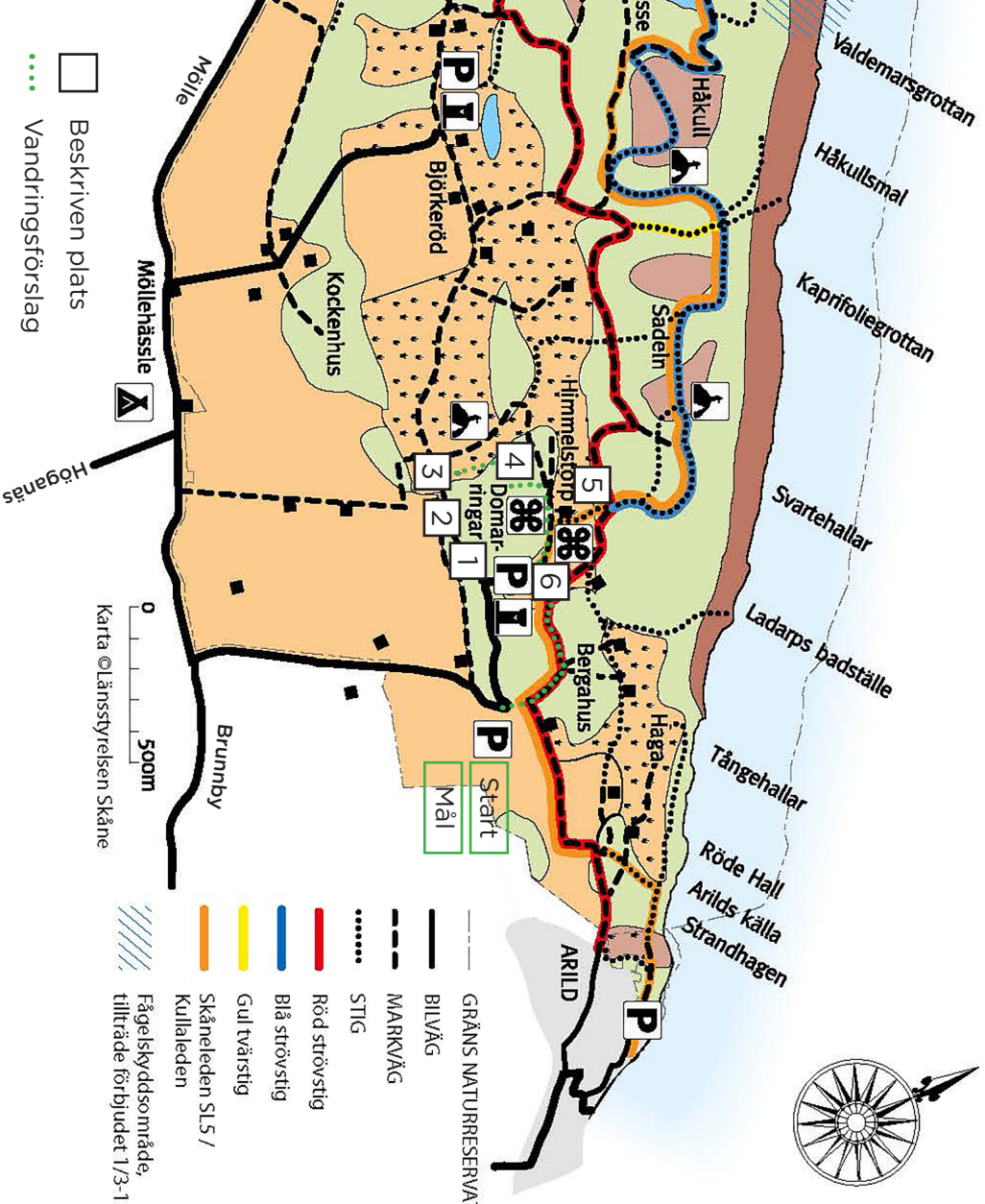
När gården nämns första gången 1491, bodde en bonde här under Krappeslotts borg. Himmelstorpsvägen har troligtvis haft samma sträckning sen dess. I och med 1734 års väglag delades alla häradsvägar in i mindre sträckor. På dessa gamla 1700-tals kartor finns Himmelstorpsvägen.

Tänk att vi fortfarande kan gå på mer än 1000 åriga vägar, som våra förfäder använt. Det har varit vikingar, riddare, pilgrimer, torpare, storbönder, hantverkare, knallare, farfar... och du själv!

Uppgift: Gå på Himmelstorpsvägen och se hur vägen går mellan mindre hus, gårdar, hagar, skogar och åkrar.

Fråga 6. Vilket material är Himmelstorpsvägen belagd med idag?

- SKOGSMARK
- TÄTA BUSKAGE
- ÖPPEN HED MED ENBUSKAR
- ÖPPEN HED MED BETE
- GOLFBANA
- BETESMARK
- ÅKER O ÄNG
- KLIPPOR
- naturum Kullaberget (besökscenter)
- SEVÄRDHET
- UTSIKT
- RESTAURANG
- SERVERING
- RASTPLATS
- CAMPING
- PARKERING
- TORRDASS
- W/C
- RESTAURANG
- SERVERING
- RASTPLATS
- CAMPING
- PARKERING
- TORRDASS
- W/C
- naturum Kullaberget (besökscenter)
- SEVÄRDHET
- UTSIKT
- RESTAURANG
- SERVERING
- RASTPLATS
- CAMPING
- PARKERING
- TORRDASS
- W/C

- GRÄNS NATURRESERVAT
- BILVÄG
- MARKVÄG
- STIG
- Röd strövstig
- Blå strövstig
- Gul tvärstig
- Skåneleden SLS / Kullaleden
- Fågelstyddsområde, tillträde förbjudet 1/3-15/7

0 500m
Karta ©länsstyrelsen Skåne

- Beskriven plats
- Vandringsförslag

Kontaktinformation:

naturum Kullaberg, 042-34 70 56

Kullabergs naturreservat

Italienska vägen 323

263 77 Mölle

www.kullabergsnatur.se

naturum.kullaberg@lansstyrelsen.se

naturum
Kullaberg

Länsstyrelsen
Skåne

EUROPARC
Sustainable Tourism
in Protected Areas